

De rol van kerken bij de weerbaarheid van en veerkracht in de samenleving

Van:	Interkerkelijk Contact In Overheidszaken (CIO)
Voor:	Plaatselijke kerken
Doel:	Bewustwording over de rol van kerken bij een ramp of crisis

Inleiding

Deze handreiking is opgesteld in het licht van de maatschappelijke en mondiale spanningen maar is ook toepasselijk op andere vormen van crisis, zoals een (lokale) natuurramp of andersoortige crisis. Door de genoemde spanningen is (civiele) weerbaarheid en veerkracht een urgent thema. *De dreiging is actueel, maar niet acuut.* De Nederlandse overheid kijkt naar de kerken (en synagogen) voor een bijdrage bij het weerbaarder maken van de samenleving als er sprake is van een ramp of crisis. Het ondersteunen en bijstaan van mensen in nood is voor kerken een vanzelfsprekende taak. Dit document geeft suggesties hoe een lokale kerk hier vorm aan kan geven. Op elke plek waar in dit document ‘kerk of plaatselijke kerk’ wordt genoemd wordt tevens ‘synagoge’ bedoeld.

Aandachtspunten

Het CIO is zich bewust van de verschillen die er tussen de kerkgenootschappen en de aangesloten individuele kerken zijn. Er zijn verschillen op het gebied van overtuiging (status van het kerkgebouw, verhouding met de overheid etc.), menskracht, plaats in de lokale context en andere omstandigheden. Ieder kerkgenootschap en lokale kerk heeft de ruimte om deze notitie toe te passen op een manier die bij hen past.

Er zijn twee aandachtspunten waarmee rekening gehouden moet worden wanneer het gaat om de rol van de kerk:

1. De dreiging is reëel, maar niet acuut. Nederland is een belangrijke instroom- en doorstroomlocatie, en dat maakt Nederland een doelwit, maar momenteel is er geen actuele concrete dreiging. Wanneer er wordt ingezet op bewustwording is het belangrijk de urgentie duidelijk te maken, zonder angst te creëren.
2. De vrijwilligers en geestelijken betrokken bij kerken hebben al veel te doen. Er moet veel werk gebeuren met minder mensen. Tegelijk is dat geen goede reden om dit thema als kerken niet aan te pakken. De vraag is wel hoe dit vorm te geven. Het zal een langzame ontwikkeling zijn.

Rekening houdend met bovenstaande, biedt het CIO drie niveaus waarop een lokale kerk kan acteren en beleid kan maken. Deze niveaus zijn:

- Bewustzijn
- Weerbaarheid
- Veerkracht

Definities

Met **bewustzijn** wordt bedoeld dat landelijke kerkgenootschappen en lokale kerkbestuurders bewust nadenken over hun visie en mogelijkheden bij een ramp of crisis.

Met **weerbaarheid** wordt de praktische voorbereiding op een ramp of een crisis bedoeld. Denk dan aan afspraken tussen overheid en burgers, het openstellen van de kerk voor samenkomst, het regelen van eventuele opvanglocaties, het inslaan van levensmiddelen en dergelijke.

Met **veerkracht** wordt bedoeld hoe de samenleving reageert wanneer er een daadwerkelijke ramp of crisis is. Het gaat daarbij meer om verbinding, aanpassingsvermogen en mogelijkheden tot herstel (na de ramp of crisis). Het gaat om het vermogen tot het brengen van gemeenschappelijke betekenis en het creëren van een gevoel van gemeenschap, door het samenbrengen van (individuele) burgers, organisaties en de samenleving. Het kerkgebouw kan hierin een belangrijke rol spelen, als plaats voor ontmoeting of bezinning. Belangrijk is om oog te hebben voor wie wat moet doen en op welk niveau (*subsidiariteit*), maar ook wat de kerk wel, en wat zij ook vooral niet kan doen (*proportionaliteit*). Hierbij is vooral van belang om te kijken naar wat voor de lokale context het meest passend is.

De drie niveaus nader uitgewerkt

Er zijn drie niveaus te onderscheiden waarop een kerk kan acteren:

Bewustzijn

Het uitgangspunt bij bewust nadenken over weerbaarheid en veerkracht is de kracht van de kerk: zingeving, gemeenschap en omzien naar elkaar. Vanuit die kracht geredeneerd is het verstandig om als lokale kerk de vraag te beantwoorden: welke rol kan ik spelen wanneer er een ramp of crisis zich voordoet, en welke voorbereiding is daarvoor nodig?

De overheid zet bijvoorbeeld in op de bewustwording van burgers, door noodpakketten te adviseren, en door de campagne 'Denk Vooruit'. Ook lokale kerken zouden in hun beleidsplan aandacht kunnen schenken aan dit thema. Wat kan en wil je als lokale kerk doen, mocht het nodig zijn?

Tip: De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) heeft een gesprekstool ontwikkeld om het gesprek over maatschappelijke weerbaarheid te voeren. Het zijn zogenaemde 'praatkaarten' met daarop verschillende scenario's.

Weerbaarheid

Er zijn met betrekking tot weerbaarheid – de voorbereiding op een ramp op crisis - twee onderdelen waarop een kerk kan acteren:

1. Contact:

Contact met elkaar als gemeenschap. Welke geestelijken en aan de kerk verbonden geestelijk verzorgers zijn beschikbaar? Welke vrijwilligers zijn inzetbaar wanneer er een ramp of crisis zich voordoet? Wie heeft er extra hulp nodig? Weten deze mensen dat zij bij de kerk terecht kunnen?

Contact met andere kerkgenootschappen. Als kerk ben je bijna nooit de enige op die plek. Zorg ervoor dat je elkaar kent, en eventueel afspraken maakt om samen te werken op dit thema.

Contact met andere (maatschappelijke) organisaties. Hetzelfde geldt voor andere organisaties. Het kan zijn dat het kerkgebouw de ideale plek is om te fungeren als opvanglocatie, maar het kan ook zijn dat de school of het buurthuis in de buurt daar veel geschikter voor is. Wellicht kan de kerk een bijdrage leveren aan de hulp die daar geboden wordt, in de vorm van middelen of menskracht.

Contact met de lokale overheid en politie. De (lokale) overheid heeft een belangrijke rol wanneer er een ramp of crisis zich voordoet. Wanneer een kerk een rol wil spelen in de weerbaarheid van de samenleving of op het moment van een ramp of crisis, dan is contact met de lokale overheid essentieel.

Tip 1: Neem contact op met de burgerlijke gemeente over het noodplan van de gemeente. Worden de kerkgenootschappen daarin meegenomen?

Tip 2: De politie kent het project 'Bondgenoten - elkaar leren kennen in vreedstijd'. In dit project leren politieagenten belangrijke figuren uit de lokale context kennen. Dit heeft twee functies: enerzijds preventief, signalen kunnen sneller worden doorgegeven, en anderzijds reactief, wanneer zich een ramp of crisis (lokaal) voordoet, kent men elkaar en kan daar beter op worden ingespeeld. Vraag bij de politie na of er in jouw regio al gestart is met het project bondgenoten.

2. Praktische voorbereiding:

Bij praktische voorbereiding zijn er veel mogelijkheden. Het is afhankelijk van welke rol een kerk kan en wil spelen wanneer zich een ramp of crisis voordoet, welke voorbereidingen er nodig zijn.

Concrete voorbeelden:

Hoe wordt er contact gehouden met elkaar wanneer de normale vormen van contact niet meer (veilig) mogelijk zijn?

Als het kerkgebouw beschikbaar gesteld wordt als schuilplaats of opvanglocatie, zijn daarvoor de benodigde middelen beschikbaar?

Wie heeft welke rol wanneer zich een ramp of crisis voordoet? Is er een noodplan?

Veerkracht

Er zullen wanneer er een ramp of een crisis is, zich altijd situaties voordoen waar in de voorbereiding geen rekening mee gehouden is. Welke onverwachte omstandigheden zijn er waarop geacteerd moet worden? En hoe wordt hierop geacteerd?

Doe wat bij jouw kerkgenootschap of individuele kerk past. We staan als samenleving als collectief voor dit probleem. Doe de dingen die bij jouw kerk en jouw situatie passen.

Tip: Je hoeft niet zelf het wiel uit te vinden. Op de website weerbaar.nl is veel kennis en informatie te vinden over hoe jij als organisatie een bijdrage kan leveren aan het weerbaarder maken van de samenleving. Je kan daar ook zien welke initiatieven in jouw regio er al zijn op dit thema.

Concrete uitwerking:

- Maak een plan nog voordat zich een crisis voordoet
- Activeer je noodplan passend bij de ontstane situatie.
- Open het kerkgebouw om een kaarsje aan te steken.
- Zorg dat er in het kerkgebouw mensen zijn die pastorale of geestelijke ondersteuning kunnen bieden.